

Verslag bijeenkomst Erfgoedplatform – 20 maart 2024

Locatie: Stoomtrein Katwijk Leiden

19.30 uur – 22.00 uur

1. Opening en welkom

De heer Wobbes heet de aanwezige deelnemers hartelijk welkom en dankt Stoomtrein Katwijk Leiden voor de gastvrijheid en het beschikbaar stellen van een mooie ruimte in het smalspoormuseum. De locatie is meer dan passend voor de bijeenkomst waarin het thema mobiel erfgoed centraal staat. De opkomst is net als de vorige bijeenkomst in het DUNAatelier goed te noemen.

2. Introductie op het thema 'mobiel erfgoed'.

Een introductie op het thema volgt door kort in te gaan op de (koepel)organisaties die het bewegende erfgoed inventariseren en documenteren in registers en de belangen zo goed als mogelijk behartigen. Op de website [Toonbeelden van mobiel erfgoed](#), ontwikkeld door de stichting Mobiele Collectie Nederland, wordt een selectie van mobiel erfgoed gepresenteerd. Duidelijk wordt dat vervoermiddelen (en bijbehorende infrastructuur) een ontzettend belangrijke rol hebben gespeeld bij de ontwikkeling van Nederland tot zeer welvend land. Tot slot wordt ingezoomd op oude vervoermiddelen die kunnen worden gerelateerd aan de gemeente Katwijk. Voorbij komen de bomschuit KW88, de Orion, Rijnsburgse lijnrijder, Baron van Kattendijke en Casparis, brandweerauto's en de Blauwe Tram. De voorbeelden laten zien behoud van mobiel erfgoed in de eigen gemeente geen vanzelfsprekendheid is. Zo ligt de Baron van Kattendijke, de reddingboot van Katwijk in de jaren '50, tegenwoordig in 'Museumhaven Zeemanshoop' in de Ballumerbocht op Ameland.

Mevrouw Van Hilten geeft aan dat het thema van Open Monumentendag 2024 op zaterdag 14 en zondag 15 september 'Routes, Netwerken en Verbindingen' is.

3. Presentatie over de geschiedenis van het smalspoor

De heer De Graaf is bestuurslid, conservator en stoommachinist bij Stoomtrein Katwijk Leiden. Hij vertelt over de geschiedenis van het smalspoor en maakt duidelijk hoe groot de betekenis van dit mobiele erfgoed is geweest en hoe veelzijdig de toepassingen waren. Onder smalspoor wordt verstaan al het railvervoer op een spoorbreedte smaller dan 1,435 meter (normaalspoor). Smalspoor bestaat in veel verschillende soorten en maten.

In het eerste deel van de presentatie wordt de ontstaansgeschiedenis van het industrieel smalspoor belicht. Bekend is bijvoorbeeld dat smalspoor al in de 16^e eeuw werd toegepast in Duitse en Engelse mijnen. In de ondergrondse mijnen werd voor de aandrijving o.a. gebruikgemaakt van paarden en later perslucht.

Vanaf 1840 ontstond er smalspoor dat handzamer was dan de eerste vormen smalspoor. De rails werd lichter, makkelijker verplaatsbaar en eenvoudiger om aan te leggen. Een stuk spoorweg kon zo relatief snel tot stand worden gebracht. Bekend voorbeeld is het smalspoor dat de Franse zakenman Paul Decauville liet ontwikkelen rondom de suikerfabriek

(Decauvillespoor). Gedurende de 19^e eeuw werd het door steeds meer bedrijven op grote schaal smalspoor geproduceerd, ook in Nederland. Interessant weetje is dat ook in Leiden al in een vroeg stadium (1837) sprake was van smalspoor bij de Leidsche Grofsmederij.

Smalspoor kende een grote verscheidenheid aan toepassingen. Naast de mijnbouw werd smalspoor uiteindelijk gebruikt in de keramische industrie, steenfabrieken, kalkzandsteenfabrieken, gezondheidszorg, aannemerij, bosbouw, landbouw, voedingsmiddelenindustrie, chemische industrie, veenderijen, militaire kazernes, het interlokale spoorbedrijf, maar ook voor toepassingen ter ontspanning (Nenijto Rotterdam).

In de regio Katwijk hebben tevens heel wat kilometers smalspoor gelegen. Het werd o.a. ingezet bij de totstandkoming van Vliegveld Valkenburg, bij de afbraak van de bebouwing in de kuststrook ten tijde van de Tweede Wereldoorlog, door aannemers bij het afzanden van duingebied, bij het vervoer van patiënten in het Zeehospitium, bij de kalkzandsteenfabriek aan de Valkenburgse weg, bij verschillende tuinderijen, maar bijvoorbeeld door de Leidsche Duinwater Maatschappij.

Het smalspoormuseum Stoomtrein Katwijk Leiden is vanaf het Paasweekend weer geopend voor publiek. Hier kan men meer te weten komen over de geschiedenis van het smalspoor en kan natuurlijk een grote collectie aan smalspoormaterieel worden bezichtigd. En niet te vergeten het rondje om het Valkenburgse Meer met de stoomtrein.

4. Presentatie over de geschiedenis van de binnenvaart in Katwijk en omstreken

De heer Plug, voorzitter van de stichting Katwijker Motor en beheerder van de Historische Kade (Prins Hendrikkanaal), verhaalt over de geschiedenis van de binnenvaart in Katwijk en omstreken. De presentatie over het varend erfgoed is tot stand gekomen in samenwerking met de heer Van Beelen en Van der Plas.

De stichting Katwijker Motor heeft één gerestaureerde binnenschuit in eigendom en beheert sinds 2018 namens de gemeente Katwijk de Historische Kade aan het Prins Hendrikkanaal. Daarnaast is de stichting bezig met een nieuw project: het aankopen van de haringlogger KW166 met het doel deze te restaureren en uiteindelijk te presenteren aan publiek.

Het Prins Hendrikkanaal werd op 27 maart 1879 geopend. Verschillende schippers uit de omgeving Rijnsburg en Valkenburg verplaatsten hun activiteiten naar Katwijk aan Zee. Ook farmaceut 'Van Dorp', de haringbedrijven, toeleveringsbedrijven voor de visserij en andere industrieën vestigden zich aan het nieuwe kanaal. Beurtdiensten brachten tijdens het haringseizoen de 'droge boel' naar IJmuiden (schone tonnen, gerepareerde netten) en de 'natte boel' naar Katwijk (volle haringtonnen en beschadigde netten). De schuiten lagen klaar in Katwijk en IJmuiden. Het was vaak een drukte van belang aan het Prins Hendrikkanaal. Buiten het haringseizoen verhuurden schippers zich aan transportbedrijven die bijvoorbeeld bloembollen, zilveruitjes of cacaooppotten verscheepten. Op verschillende plaatsen was aan de kade een bode-/beurtdienst te vinden. Vanaf die plekken werd een bepaald traject gevaren (bijvoorbeeld Katwijk – Rotterdam).

De heer Plug vertelt ook over de aanschaf van de historische motorschuit 'Wilhelmina' in 2006 en de restauratie die daarop volgde. Het doel was het schip terug te brengen in de staat

van 1930. Hiervoor moest het nodige gebeuren aan de 'Wilhelmina' die als zandoverslagschip werd aangekocht.

De stichting Katwijker Motor heeft zoals eerder aangegeven ook plannen voor de toekomst. Het plan is om de oude zeillogger KW166 aan te schaffen en te restaureren. Deze logger kent een lange geschiedenis en is momenteel in gebruik als woonboot. Dit project brengt de nodige kosten met zich mee. Een deel lijkt gefinancierd te kunnen worden met de gelden die beschikbaar worden gesteld door het ministerie van LNV in kader van het [Visserij Ontwikkel Plan](#).

5. Vervolg en afsluiting

De aanwezigen worden hartelijk bedankt voor hun aanwezigheid. Afgesloten wordt met een drankje tussen de locomotieven.